

Люта О.В. кандидат економічних наук, доцент
Школьник І.О. кандидат економічних наук, доцент
Українська академія банківської справи
Національного банку України

Проблемні аспекти розвитку фінансового лізингу в Україні

Анотація. В статті розглянуто необхідність використання фінансового лізингу як джерела фінансування оновлення основних засобів вітчизняними підприємствами, розглянуто переваги та недоліки здійснення лізингових операцій, проведено аналіз стану розвитку ринку лізингових послуг в Україні, запропоновано використання леверидж лізингу як перспективного джерела модернізації основних засобів суб'єктів господарювання..

Ключові слова: лізинг, лізингові операції, фінансовий лізинг, лізингодавець, левередж-лізинг.

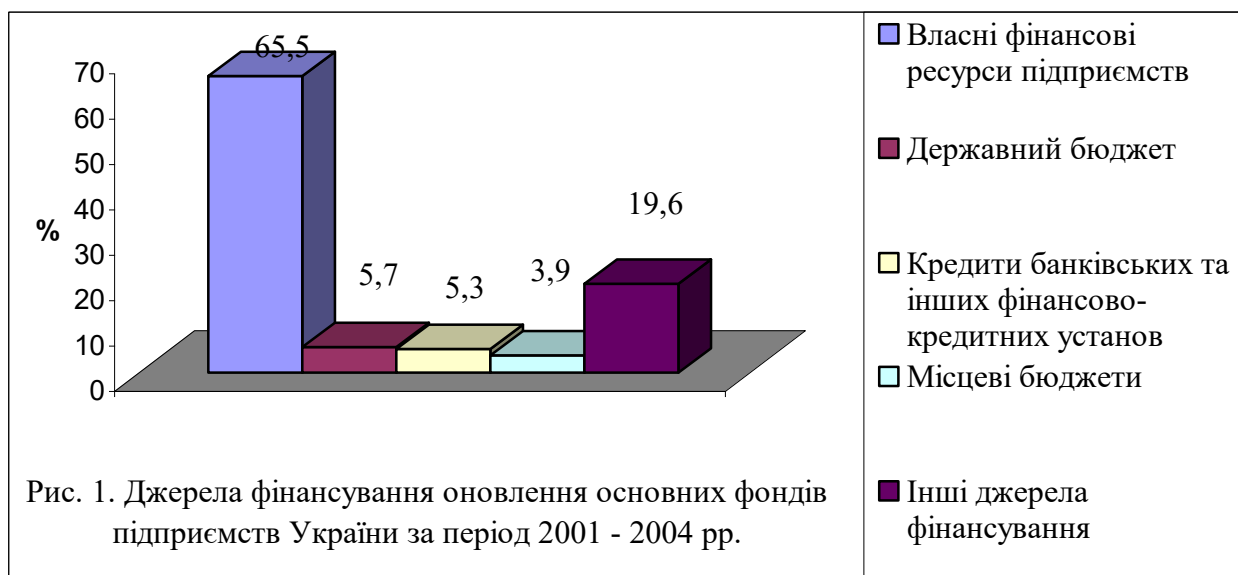
І. Вступ. Підтримання темпів економічного зростання в Україні, збільшення обсягу валового внутрішнього продукту неможливо забезпечити без інвестування фінансових ресурсів в основні засоби підприємств. Останнім часом на фоні недавніх подій в економічній сфері суттєво збільшилась увага як теоретиків, так і практиків щодо вирішення питань пов'язаних з оновленням та модернізацією застарілого обладнання та промислової техніки. Вітчизняні вчені відмічають, що оновлення основних фондів є важливим не тільки з позиції економічного розвитку, а також і з точки зору створення відповідної бази для покращення рівня життя населення в країні в цілому та її соціальної сфери. Для того, щоб здійснити швидко заміну застарілих основних засобів доцільно використовувати різні джерела фінансування. В ситуації обмежених можливостей використання довгострокових позикових джерел фінансування оновлення основних засобів може бути суттєво прискорено шляхом використання механізму фінансового лізингу. Значний вклад в дослідження

даної проблеми внесено Внуковою Н.М., Онищук Я.В., Слав'янською Н.Г. та ін. Незважаючи на суттєві досягнення в цьому напрямку, існує низка невирішених питань, які залишаються у фокусі наукових досліджень.

II. Постановка задачі. Значний знос основних засобів вітчизняних підприємств потребує пошуку нових, ефективних джерел їх оновлення. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває дослідження фінансового лізингу, як альтернативної форми фінансування модернізації основних засобів.

III. Результати. Упродовж останніх років показники майнового стану підприємств реального сектора економіки в Україні суттєво погіршилися. Так, за даними Державного комітету статистики України на початок 2005 року рівень зносу основних засобів підприємств майже наблизився до критичного значення і становив 49,3%. При цьому в деяких галузях він навіть перевищував зазначений показник. Звертає увагу той факт, що рівень зносу основних засобів в промисловості сягає 58, 3%, а сільського господарства – 51,1%. Слід зазначити, що наведені дані відображають, в першу чергу, стан фізичного зносу основних засобів, не враховуючи при цьому рівень їх морального старіння. У зв'язку з цим, на сьогоднішній день, особливо гостро постає проблема пошуку ефективних джерел фінансування оновлення основних засобів підприємств як виробничої так і невиробничої сфер.

Серед основних джерел фінансування оновлення основних засобів слід виділити: власні фінансові ресурси підприємств, кредити банків, кошти державного та місцевих бюджетів, фінансовий лізинг. Згідно досліджень, що проведені Міжнародною фінансовою корпорацією основними джерелами фінансування оновлення та модернізації основних засобів підприємств України за період з 2001 по 2004 рр. були власні фінансові ресурси підприємств (рис.1). При цьому в Україні обсяг операцій по фінансовому лізингу в 2004 р. склав 1 млрд. грн., що становить лише 0,02% від загальної суми інвестицій в основні засоби [4].

В той час, як досвід країн Центральної та Східної Європи, зокрема Польщі, Чехії, Угорщини, свідчить про те, що до 30% фінансування оновлення основних засобів забезпечує саме фінансовий лізинг (табл.1).

Таблиця 1

Динаміка співвідношення річних обсягів лізингових операцій до інвестицій в основний капітал підприємств, %

Назва країни	Роки				
	2000	2001	2002	2003	2004
Чехія	16,52	17,57	18,50	18	16,23
Німеччина	12,67	15,65	16,38	16,80	17,14
Естонія	27,99	26,74	33,98	35,88	32,47
Угорщина	13,22	17,44	17,55	21,97	21,99
Португалія	14,72	14,26	22,26	20,26	24,86
Бельгія	7,44	7,73	8,68	8,89	8,83
Франція	10,96	11,48	11,48	11,12	10,86
Великобританія	17,88	15,31	16,26	26,80	19,84
В середньому по Європі	11,66	12,59	13,23	14,56	14,78
Україна *	н/д	н/д	0,01	0,01	0,02

* розраховано за даними Державного комітету статистики України

Таким чином, наведені дані свідчать про те, що лізинг в зарубіжних країнах є потужним джерелом фінансування оновлення основних засобів. Основні переваги лізингу можна визначити наступним чином. По-перше, це більш лояльні вимоги щодо платоспроможності покупця обладнання з боку лізингодавців порівняно з банківськими установами, оскільки страхування майна включається до лізингових платежів, а заставою при цьому виступає сам предмет лізингу. Як правило, додаткова застава при цьому не вимагається. По-

друге, процедура придбання майна у лізинг значно простіша порівняно з оформленням довгострокового банківського кредиту. По-третє, окрім основних функцій, лізингові компанії беруть на себе частину виробничих витрат по обслуговуванню придбаних основних засобів. Ще однією перевагою лізингової схеми є можливість, у разі необхідності, повернення майна без додаткових витрат. Окрім того, по закінченні договору лізингу підприємство має можливість як викупити об'єкт лізингу, так і взяти в лізинг новий об'єкт, передавши старий як авансовий платіж [1].

Незважаючи на зазначені переваги, в Україні можливості лізингу не використовуються в повному обсязі. Це пояснюється тим, що насамперед, вартість лізингу, як правило, вища порівняно з вартістю придбання основних засобів за рахунок власних фінансових ресурсів чи банківського кредиту. Певною мірою це пояснюється беззаставним характером фінансування та додатковими послугами, що передбачені лізинговою угодою. До того ж, лізинг дає лізингоотримувачу лише тимчасове право на користування майном, а отже не дозволяє ним розпоряджатися. Крім того, визначення поняття лізингу та його різновидів у податковому законодавстві є суперечливим і різниться від того, що дається у цивільному законодавстві. Слід звернути увагу також на те, що розвиток лізингу в Україні суттєво стримується відсутністю податкових стимулів, насамперед, неможливістю використання прискореної амортизації, нарахуванням податку на додану вартість на відсотки та комісію лізингодавців, подвійним оподаткуванням податком на додану вартість операцій міжнародного лізингу.

Проведені дослідження свідчать про те, що обсяги ринку лізингу в Україні значно менші реальних потреб економіки. Хоча, експерти прогнозують, що починаючи з 2006 року, можна очікувати значного зростання обсягу лізингових операцій у зв'язку з розробкою Кабінетом міністрів України „Програми розвитку лізингу в Україні на період 2006-2010 років”[3]. Даний документ передбачає запровадження законодавчих змін, що покликані усунути зазначені перешкоди. В результаті виконання заходів, передбачених даною Програмою,

прогнозується зменшення рівня ризиків учасників операцій лізингу, збільшення обсягів інвестицій через механізм лізингу і, як наслідок, здешевлення лізингових операцій для підприємств. Крім того, по завершенню даної програми очікується, що частка лізингу в загальному обсязі інвестицій в основні засоби зросте до 10-15%.

На сьогоднішній день в Державний реєстр фінансових установ країни включено 89 фінансових компаній, 26 з яких декларують наміри надавати послуги фінансового лізингу. Крім того, на обліку в Держфінпослуг знаходиться 90 юридичних осіб, що позиціонують себе як лізингодавці. Розглянувши склад засновників лізингових компаній, можна простежити таку закономірність: більшість фінансових установ розвивають лізинговий бізнес через дочірні лізингові компанії. Наприклад: компанія „Укрексімлізинг” є дочірньою компанією „Укрексімбанку”, „Українська лізингова компанія” – „Укрсиббанку”, компанія „Надрасервіс” – банку „Надра”, компанія „Ажіо-лізинг” – банку „Ажіо”. Частка таких установ серед лізингових компаній становить 16,1%. При цьому існує практика, коли деякі банківські установи самостійно надають лізингові послуги – „Діамантбанк”, „Індекс-банк”. Окрім того на ринку фінансових послуг діють лізингові компанії, засновані юридичними або фізичними особами і їх частка становить 80,7%. Серед них можна виділити як вітчизняні лізингові компанії („Перша західноукраїнська лізингова компанія”, „Лізинг-маркет”, „Українська фінансова лізингова компанія”), так і лізингові компанії, в яких присутній іноземний капітал („Оптима-лізинг”, німецька компанія „Дуац”). На ринку лізингових послуг працюють потужні державні лізингові компанії, такі як: „Украгролізинг”, „Укртранслізинг” та „Укрдержлізинг”. Як позитивний момент функціонування ринку лізингових послуг, на наш погляд слід відзначити, існування лізингових компаній, створених безпосередніми виробниками продукції, а саме: компанії „Богдан лізинг”, „Євролізинг”, „Сканія Кредит України” [2].

Аналіз структури портфеля договорів лізингу в розрізі галузей народного господарства, свідчить про те, що найбільша питома вага припадає на лізингові

послуги, надані підприємствам сільського господарства та транспорту . Станом на кінець 2005 року їх частка становить відповідно 39,7% і 27,3%. Частка лізингових операцій в інших галузях – значно менша .

Використання лізингових операцій при заміні основних фондів підприємств залишається переважно середньостроковим інструментом. Так, за даними Держфінпослуг в 2005 році обсяг операцій, укладених терміном дії до 2 років склад 96,8 млн.грн. (4,7%), від 2 до 5 років - 1797,2 млн.грн. (87,9%), від 5 до 10 років – 149,6 млн.грн. (7,3%).

В процесі дослідження було визначено, що джерела фінансування лізингових операцій залежать насамперед від розміру підприємства: малі підприємства переважно зверталися до приватних інвесторів, а великі - до банківських установ. Слід пам'ятати, що існування поряд з ринком банківського капіталу ринку лізингових послуг, дає можливість вибору оптимального способу забезпечення підприємства новими основними засобами. З цією метою необхідно розглядати не тільки існуючі, а й новітні підходи щодо фінансування лізингових операцій.

Аналізуючи зарубіжний досвід, доцільно звернути увагу на те, що на Заході значна кількість лізингових операцій побудована на основі використання такої форми організації угоди як леверидж-лізинг (leveraged lease). Наприклад, в США обсяг таких операцій становить від 20 до 40%. Вони використовуються, як правило, великими підприємствами. Леверидж-лізинг передбачає залучення фінансових ресурсів з різних джерел для проведення лізингової операції. Ця форма є одним з найбільш складних різновидів лізингових операцій, оскільки передбачає багатоканальне фінансування і використовується для реалізації проектів, що потребують залучення значної суми коштів. На нашу думку, використання леверидж-лізингу дає можливість підприємствам поєднати переваги лізингу та банківського кредитування і отримати альтернативне джерело фінансування оновлення морально та фізично застарілих основних засобів.

IV. Висновки. Підводячи підсумки проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Рівень зносу основних засобів вітчизняних підприємств майже наблизився до критичного значення, а в промисловості та сільському господарстві навіть перевищив 50%, що вимагає значних обсягів фінансових ресурсів для їх оновлення.
2. Досвід зарубіжних країн свідчить про те, що потужним джерелом фінансування оновлення основних засобів виступає лізинг, в той час як в вітчизняній практиці це власні фінансові ресурси, а частка лізингових операцій протягом останніх років залишається на рівні 0,01-0,02%.
3. Основними перешкодами в розвитку ринку лізингових послуг в Україні є неможливість використання прискореної амортизації, нарахування ПДВ на відсотки та комісію лізингодавців, подвійне оподаткування ПДВ операцій міжнародного лізингу. Суттєвим кроком у вирішенні зазначених проблем може стати розроблена Кабінетом міністрів України „Програма розвитку лізингу в Україні на період 2006-2010 рр.”.
4. При наявності ринку банківського капіталу та ринку лізингових послуг у підприємств є можливість вибору оптимального способу фінансування оновлення основних засобів. При цьому особливу увагу слід звернути на використання нової форми організації лізингових операцій – леверидж лізинг, який набуває все більшого розповсюдження в зарубіжній практиці.

Література.

1. Валитов Ш.М., Кириченко Е.Г. Лізинг как інструмент расширения возможностей реального сектора экономики // Финансы и кредит.-2005.- №14.-С.47-54.
2. Наумець І. Життя напрокат // Український діловий тижневик „Контракти”.-2006.-№13.
3. Програма розвитку лізингу в Україні на період 2006-2010 рр. // Лізинг в Україні.-2006.-№3.-С.1-6.
4. www.dfp.gov.ua.

Люта, О.В. Проблемні аспекти розвитку фінансового лізингу в Україні [Текст] / О.В. Люта, І.О. Школьник // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. - Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. - Вип. 220. - Т. 3. - С. 621-627.